Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ของครู: มุมมองของครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียน*

Instructional Factors of Teachers: Instructional Leaders and Principals' Perspective

พิทักษ์ โสตถยาคม (Pitak Sotthayakom)**
ดุษฎี โยเหลา (Dusadee Yoelao)***
สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา (Siripaarn Suwanmonkha)****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครู ตามมุมมองของครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้นำการเรียนการสอน จำนวน 14 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครู มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ จิตวิญญาณความเป็นครู ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความรู้ความเข้าใจในสาระหรืองานที่รับผิดชอบ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การบริหารจัดการ (การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การลดอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตามของผู้บริหาร) การพัฒนาวิชาชีพครู แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์สำหรับครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน

คำสำคัญ : ครูผู้นำการเรียนการสอน, ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้

---

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ "การวิจัยเพื่อพัฒนาครูผู้นำการเรียนการสอนโดยใช้สุนทรียแสวงหาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1" หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

This article is part of the Dissertation "Research for the Development of Instructional Leaders by Using Appreciative Inquiry in Schools Under Pra Nakhon Si Ayutthaya Educational Service Area Office 1" for the Doctor of Philosophy Degree in Applied Behavioral Science Research, Srinakharinwirot University

**นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Graduate Student, Doctoral degree in Applied Behavioral Science Research, Srinakharinwirot University
E-mail: pitaklink@gmail.com

***รองศาสตราจารย์ ดร. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Associate Professor in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

****รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Associate Professor in Faculty of Education, Chulalongkorn University

Abstract

The purposes of this study were to analyze instructional factors of teachers according to the perspectives of the instructional leaders and the principals. This was a qualitative research. The data were collected by focus group interview. Key participants consisted of 14 instructional leaders and 12 principals in schools under Pra Nakhon Si Ayutthaya Educational Service Area, Office One, selected by purposive sampling. The findings of content analysis showed that both internal and external factors had influence on the teachers' instruction. The internal factors consisted of teachers' spirituality, instructional skills, and knowledge of the content. The external factors consisted of instructional management skills (providing appropriate support when necessary, reducing barriers of teaching and learning, and taking action of internal supervision) professional development, students' motivation and participation of parents and communities. The result of this study could be useful for the instructional leaders and the principals in supporting school teachers to develop their instructional competencies.

Keywords: Instructional Leaders, Instructional Factors, Instructional Competencies

บทนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นสำคัญ จากผลงานวิจัยของบริษัท McKinsey & Company ที่ได้วิเคราะห์ความสำเร็จของระบบโรงเรียนในกลุ่มประเทศที่มีผลการประเมินจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ หรือ PISA ในระดับสูง พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับโรงเรียนคือ คุณภาพของครูผู้สอน และสรุปว่า การปรับปรุงคุณภาพของผู้เรียนจะเป็นผลมาจากการปรับปรุงการเรียนการสอนเท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552ก: 52) จากรายงานการติดตามผลทั่วโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน ปี 2015 เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพครู ทั้งความชำนาญในการสอน และแรงจูงใจในการสอน (UNESCO, 2015: 41) จะเห็นได้ว่า ประเทศต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นที่จะต้องยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

สำหรับประเทศไทยได้มีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาตลอดมาและมีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนมากขึ้นหลังจากมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่พบว่าปัญหาต่างๆ ยังคงมีอยู่ในระบบการศึกษาไทย นั่นคือ โรงเรียนจำนวนมากไม่ได้มาตรฐาน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ยังไม่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ และขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง รวมทั้งขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552ข: 2) ในปลายปี พ.ศ. 2557 กระทรวงศึกษาธิการได้ริเริ่มดำเนินโครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

จำนวน 20 เขตพื้นที่ ได้เลือกโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำหรือต้องการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน เขตพื้นที่ละ 15 โรงเรียน มาเข้าร่วมโครงการ เน้นการสร้างระบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้จากภายใน คือ การติดตั้งระบบการเรียนรู้หลังการปฏิบัติ (After Action Review) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของครู โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำในการดำเนินการ และจัดให้มีพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานภายนอกเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของโรงเรียนด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558: 6-10)

คณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน จึงตระหนักเห็นโอกาสของการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู เพราะคุณภาพครูช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (อัมมาร สยามวาลา, ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2555: 11) และเห็นว่ามาตรการการปฏิรูปการศึกษาใดๆ จะไม่สามารถยกระดับผลการเรียนของนักเรียนได้ หากไม่มีผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู ให้ครูมีความสามารถ มีความเอาใจใส่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัฒน์ และแบ๊งค์ งามอรุณโชติ, 2557: 24) ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน ด้วยการพัฒนาคุณภาพครูให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ให้ครูเอาใจใส่ในผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน สร้างการเปลี่ยนแปลงและแรงบันดาลใจให้ลูกศิษย์ ฉะนั้น ก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพครู คณะผู้วิจัยจึงศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่จะทำให้จัดการเรียนรู้ของครูมีคุณภาพ จากบุคลากรหลักของโรงเรียน ได้แก่ ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อใช้เป็นสารสนเทศสำคัญประกอบการออกแบบกระบวนการพัฒนาครู เสริมศักยภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อคุณภาพชีวิตและคุณภาพการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของเด็กและเยาวชนไทยในโรงเรียนที่มีบริบทดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ของครูตามมุมมองของครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียน

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

การเลือกกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยเป็นการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้นำการเรียนการสอน ซึ่งเป็นครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิชาการในโรงเรียน หรือเป็นผู้ประสานงานการพัฒนาการเรียนการสอน จำนวน 14 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน ของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

การดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครู ในมุมมองของครูผู้นำการเรียนการสอน และผู้บริหารโรงเรียน เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยโดยใช้แนวคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนการดำเนินการสร้างแนวคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม ด้วยการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแนวคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม ร่างแนวคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม และให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสม ความครอบคลุมกับจุดมุ่งหมายการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม โดยจัดสนทนากลุ่ม วันที่ 28 ธันวาคม 2558 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารวิทยบริการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้นำการเรียนการสอน จำนวน 14 คน ดำเนินการในภาคเช้า และกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน ดำเนินการในภาคบ่าย มีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (moderator) มีผู้จดบันทึกคำสนทนา (notetaker) และผู้ช่วยบันทึกเทปและอำนวยความสะดวก รวม 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากผู้จดบันทึกคำสนทนามาอ่านทบทวน ร่วมกับบันทึกผลการสนทนากลุ่มแบบ mind map เพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ โดยกำหนดกรอบหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ วางเค้าโครงจัดหมวดหมู่หรือประเภทของข้อมูล คำนึงถึงบริบทของข้อมูลที่ได้มา พิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่โดยไม่ใช้การตีความ และดึงสาระสำคัญหรือสรุปใจความสำคัญของข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2546: 146-148)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ของครู ตามมุมมองของครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู และส่วนที่สองเป็นปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู ข้อค้นพบแต่ละส่วน มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู

ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนได้สะท้อนความคิดความเห็นต่อปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู ประกอบด้วย จิตวิญญาณความเป็นครู ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน และทักษะการจัดการเรียนรู้ แต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1.1 จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่การเป็นครู เป็นการปฏิบัติของครูแสดงให้เห็นถึงความรักความปรารถนา และความพยายามที่จะทำให้ลูกศิษย์มีผลการเรียนรู้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ปัจจัยสำคัญคือตัวครูเอง ต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีจรรยาบรรณ”(ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 1) “ครูนี่แหละสำคัญที่สุด สำคัญยิ่ง ไม่ว่าเราจะเจอเด็กเช่นใด ถ้าครูเป็น

ครูที่พร้อมเปลี่ยนแปลง พร้อมลุย พร้อมอะไรทุกอย่าง ครูมีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ นำไปสู่เป้าหมายและตัวชี้วัดที่สำคัญ” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 6)

1.2 ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เป็นความรู้ความเข้าใจของครูที่ดีเพียงพอเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน หรือแก่นความรู้ ความคิดรวบยอด หลักการ ทฤษฎีในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “เรื่องของความรู้และเทคนิค บางครั้งเป็นไปตามระยะเวลา แรกๆ บรรจุใหม่ๆ ความรู้ยังแน่นพอสิบปีขึ้นไป ถ้าสอนอยู่เพียงชั้นเดียว เช่น ถ้าเรามีความรู้มัธยม แต่ต้องสอน ป.1 ความรู้ก็อยู่ตรงนั้นแหละค่ะ” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 3) “ถ้าครูคนนั้นมีความรู้ในศาสตร์วิชาของตนเอง อย่างถ่องแท้ ก็จะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 1) “มีความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 12)

1.3 ทักษะการจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะกับผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “เทคนิคการสอนของครูที่เหมาะสมกับบริบทนักเรียนที่เรามี โรงเรียนเราสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ครูปลายทางจะทำอย่างไรให้นักเรียนสนใจ สร้างประสิทธิภาพในการสอนครั้งนั้น คือว่า เวลาที่เด็กเรียนทางไกล ถ้าเด็กไม่สนใจชั่วโมงนั้นไม่ได้อะไรเลย หน้าที่สำคัญของครูต้องมีเทคนิควิธีการสอน หรือการสร้างแรงกระตุ้น สร้างแรงจูงใจอย่างไรให้เขาเรียน ครูปลายทางต้องไม่อยู่เฉย” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 4) “คุณครูก็ต้องมีเทคนิควิธีมอบความรักให้เด็กหลายๆ คนที่มีปัญหา ซึ่งเด็กเล็กอย่างนี้ต้องการความรัก ครูก็ต้องมีเทคนิควิธี มอบความรัก ความสนุกสนาน อยากมาโรงเรียน บางคนมาโรงเรียนแล้วนอนกับพื้น หมดอาลัยตายอยาก คุณครูก็ต้องช่วยเหลือเขาให้เขามีความสุขขึ้นมา ต้องมีเทคนิค” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 2) “วิธีการสอนของครูสามารถดึงเด็กให้มาสนใจในการเรียนได้ไหม ตรงนี้สำคัญ เด็กที่ไม่สนใจเรียน ถ้าครูมีเทคนิคที่จะกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นมา” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 11)

จากข้อค้นพบข้างต้น จะเห็นว่าครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนได้ร่วมกันสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครูมีส่วนสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ทักษะการจัดการเรียนรู้ และคุณลักษณะของครู สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานและองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ และสามารถครองงานของครูเพื่อหล่อหลอมศิษย์ให้มีคุณภาพได้

อย่างไรก็ตาม หากครูมีปัจจัยเงื่อนไขภายนอกร่วมด้วย ก็จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และเอื้ออำนวยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนได้ระบุปัจจัยเงื่อนไขภายนอกที่มีส่วนสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ดังนี้

2. ปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู

จากการสนทนากลุ่มครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขภายนอกที่มีส่วนทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละคนมีคุณภาพแตกต่างกันไป ปัจจัยเงื่อนไขดังกล่าวประกอบด้วย การบริหารจัดการของผู้บริหาร การพัฒนาวิชาชีพครู แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน แต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การบริหารจัดการของผู้บริหาร เป็นความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดหาประสาน และจัดการให้มีปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และการลดภาระงานอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ ทั้งเรื่องของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอ การจัดครูเข้าสอนให้ครบชั้นและตรงวิชาเอก การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ และการลดภาระงานที่จะมากระทบการจัดการเรียนรู้ของครู

2.1.1) การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอ เป็นการดำเนินการของผู้บริหารโรงเรียนในการชี้แนะ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญ ถ้าผู้บริหารมีการนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะอายุน้อย อายุมาก ครูจะให้ความสำคัญ ถ้าผู้บริหารนิเทศติดตามก็จะส่งผลสำเร็จตามเป้าหมายได้เร็ว” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 12) “ตรงนี้พอขาดการนิเทศติดตาม เหมือนว่าก็จะปล่อยลอยชายกันไปเรื่อยๆ พอปล่อยไปเรื่อยๆ ก็ไม่เกิดการพัฒนา” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 4) “แล้วก็ผู้บริหารสำคัญยิ่งต้องนิเทศติดตาม คือนิเทศตรงนี้ต้องนิเทศที่ตัวครูและตัวเด็กด้วย ถ้าเราถามแต่ครูจะได้ข้อมูลไม่ชัด ถ้าเราลงไปดูเด็กด้วยไปสัมผัสเด็กด้วยจะรู้ว่าครูเป็นอย่างไร” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 5) “ปัจจัยสำคัญต้องมองย้อนมาหาผู้บริหาร ต้องคอยกำกับติดตาม นิเทศ ชี้แนะ แนะนำ ก็ส่งผลถึงครู” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 1)

2.1.2) การจัดครูเข้าสอนให้ครบชั้นและตรงวิชาเอก เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีจำนวนเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้ผู้เรียน ในแต่ละห้องเรียนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ผมยังหวั่นใจอยู่ เพราะครูผมเกษียณไปสาม ขาดไปสามตำแหน่ง ครูวิทย์คณิตก็มีหนึ่งคนอีก ผมไม่กล้าการันตีตนเอง ผมแก้ปัญหาให้ครูอยู่กับเด็ก ครูอยู่กับห้อง ครูสอนเต็มที่เต็มเวลา มีงานอื่น ก็จ้างธุรการมาเฉพาะ ได้ผล แต่พอมาขาดอย่างนี้ ครูจะสอนดีก็ยังไม่มั่นใจ” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 10) “ปัจจัยสำคัญคือ ครู โรงเรียนของเราครูไม่ครบชั้น จึงต้องดูมากกว่าหนึ่งชั้น”(ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 1) “เรื่องของการวางตัวบุคลากร เพราะเราจัดการเรียนการสอน ถ้าเราสอนไม่ตรงเอก ยากมาก อย่างหนูจบเอกคณิต สอนมัธยม ครูนาฏศิลป์ไม่มี จะทำอย่างไร หนูก็ต้องสอน คิดว่าจะสอนให้ตรงตามตัวชี้วัด แต่คุณภาพไม่ได้” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 1)

2.1.3) การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการของผู้บริหารโรงเรียนที่จะจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูสามารถสร้างและใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “อีกส่วนหนึ่งคือสื่อ จะถามครูว่าเขาต้องการอะไรบ้าง ที่ต้องใช้ในการจัดการเรียนการสอนของเขา เราก็สนับสนุน อย่างครูใหม่ๆ ก็จะขอทีวี ขอสื่อ เราก็จัดให้ ส่วนครูเก่าที่เขาไม่ต้องการเราก็ไม่จัดให้ เขาก็จะใช้วิธีการ ทำเอง เขียนสื่อเอง เขาถนัดอย่างนั้นเราก็จัดให้เขา” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 5) “วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่อาคารเรียน หนังสือ สื่ออุปกรณ์ ทั้ง IT และไม่ IT” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 6) “ครูขาดสื่ออุปกรณ์ ขาดการใช้สื่อ” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 11)

2.1.4) การลดภาระงานที่จะมากระทบการจัดการเรียนรู้ของครู เป็นการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนในการวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญ บูรณาการ และลดการมอบหมายภาระงานนอกเหนือจากการจัดการเรียนรู้ให้ครูดำเนินการ เพื่อให้ครูมีเวลาเอาใจใส่ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ภาระงานของครู นับวันก็จะมีมากขึ้น อย่างตัวของดิฉัน ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มบริหารทั่วไป หัวหน้ากิจการนักเรียน หัวหน้าธุรการ สารสนเทศทุกอย่าง ภาระงานที่มากเกินไป ทำให้เราทำงานใกล้ชิดเด็กได้น้อยลง ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 3) “นี่คือปัญหาที่โรงเรียน อีกอย่างหนึ่งต้องลดภาระงานข้างนอก งานนอกเข้ามามากมาย กิจกรรมเยอะ ก็ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้เท่าที่ควร เพราะครูจะต้องมาช่วยทำเอกสาร เพราะเราไม่มีครูธุรการประจำ ต้องเวียนกันไป ถ้าได้ครูธุรการมาประจำ ก็จะผ่อนเบา ในเรื่องนี้ได้”(ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 11) “เรามีกิจกรรมเยอะ ยิ่งมีกิจกรรมธุรการ เอกสารต้องส่งการเงินพัสดุต้องทำให้ทัน ครูจะเอาเวลาที่ไหนมาทำ ต้องทำนอกเวลา” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 2)

2.2 การพัฒนาวิชาชีพครู เป็นกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ คุณลักษณะของครู ให้ครูนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย อาทิ จัดให้มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู จัดให้มีการศึกษาดูงาน การอบรมพัฒนา เพื่อการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ต้องมีศึกษาดูงาน ให้เขาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รู้เขารู้เราชนะร้อยครั้ง ให้เขา change ตัวเอง” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 1) “ครูต้องมีการพัฒนา แม้คุณครูจะจบวิชาเอกมาก็จริง บางครั้งก็ต้องพาไปศึกษาดูงาน เพื่อให้มีการพัฒนา หรือมีการอบรม เพราะครูอาจลืมวิธีการก็ได้ อย่างเมื่อมีการ coaching กัน ก็มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมาก ทำให้ครูมีความกระตือรือร้น” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 11) “ที่โรงเรียนหนึ่งภาคเรียนจะไปดูงานกัน ไปดูงานเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะให้เขาพัฒนาการเรียนการสอนดีขึ้น” (ผู้บริหาร โรงเรียนที่ 8)

2.3 แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นความปรารถนาของผู้เรียนที่จะเรียนรู้และพยายามเรียนรู้ตามเป้าหมายที่มุ่งหวังตั้งใจ จะเห็นได้จากความสนใจ ความเอาใจใส่ในการเรียนรู้ ความใฝ่รู้ และความพร้อมที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ความตั้งใจของนักเรียนนับวันจะยิ่งน้อยลง เพราะว่าความสนใจของนักเรียนไปอยู่กับไอซีที ที่ไม่ได้เป็นสาระความรู้ ไปอยู่ในเรื่องของเกม เรื่องของ Facebook Line” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 3) “จะเหมือนกันหลายๆ โรงเรียน เด็กทุกวันนี้ค่อนข้างจะขาดเรื่องของการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรับผิดชอบมากๆ ที่โรงเรียนก็พยายามกวดขัน ใช้รูปแบบหลายๆ วิธี ทั้งการชมเชย การตักเตือน พอระยะเวลาหนึ่งผ่านไปก็จะกลับมาเป็นเหมือนเดิม” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 13) “ปัจจัยตัวเด็ก เด็กมีความพร้อมไหม” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 11)

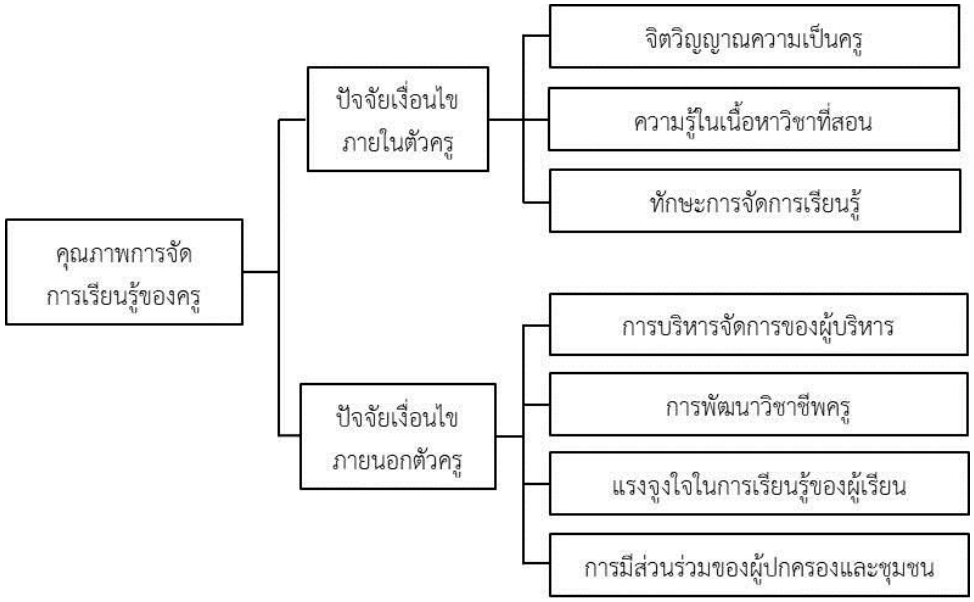
2.4 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน เป็นการเข้าร่วมดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ให้ความเอาใจใส่ของผู้ปกครองในการสานต่อการเรียนรู้จากโรงเรียน ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม “ความสัมพันธ์ของเด็กกับผู้ปกครองสำคัญ สำคัญที่สุดเลย เพราะเด็กไม่ได้อยู่กับครูตลอดเวลา เด็กอยู่กับครู 5-6 ชั่วโมงต่อวัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองดูแลด้วย อยากให้ใกล้ชิดกัน ให้ความอบอุ่นบ้าง จะได้มีกำลังใจในการเรียน ผู้ปกครองบางคนมาทุบดี มาด่าเด็กต่อหน้าครูก็มี ใช้วาจาทำร้ายจิตใจเด็กมาก และต่อหน้าเพื่อน” (ครูผู้นำ

โรงเรียนที่ 8) “ไม่โทษที่ตัวเด็ก อยู่ที่การเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เลี้ยงดูมาไม่รับผิดชอบ เขาก็ไม่รับผิดชอบ ปัจจัยน่าจะที่ผู้ปกครองมากกว่าเด็ก เด็กเขามาโรงเรียน ครูกับผู้ปกครอง ถ้าช่วยกัน เด็กก็จะดี ” (ครูผู้นำโรงเรียนที่ 12) “บางทีผู้ปกครองไม่กวดขันการมาเรียน เช้ามาไม่ทันชั่วโมงแรกเลย บ่นแล้วบ่นอีก โทรแล้วโทรอีกก็ไม่เปลี่ยน เพื่อนครูก็ไม่รู้จะทำอย่างไรค่ะ ผู้ปกครองต้องช่วยโรงเรียน ช่วยกระตุ้นเพื่อให้บุตรหลานให้ส่งผลแบบที่เขาอยากได้จริงๆ” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 11) “ที่โรงเรียนก็จะมีนักเรียนที่ผู้ปกครองค่อนข้างมีปัญหา ทำให้ตัวเด็กไม่พร้อม อย่าง ป.5 ผู้ปกครองก็หย่าร้างกัน ไม่มีคนดูแลเด็กนักเรียน มาโรงเรียนก็ไม่ซักเสื้อผ้า มาแบบยับยู่ยี่ บางทีเขาก็ไม่อยากมา เหมือนหายใจทิ้งไปวันๆ ก็มีหลายคนนะ อย่างนี้” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 2) “ชุมชน ก็มีส่วนนะคะ อย่าง อบต. ถ้ามีกิจกรรมดีๆ มาเสริมความรู้ให้กับเด็กๆ ก็สามารถเอาไปช่วยพัฒนาทักษะชีวิตให้เขาได้” (ครูผู้นำ โรงเรียนที่ 3)

จากผลการสนทนากลุ่มครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนมีผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูหลายประการ ทั้งจัดครูเข้าสอนอย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถและความถนัด การจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการสอน การจัดการเพื่อลดภาระงานที่นอกเหนือจากงานสอน ให้ครูได้มีเวลาเอาใจใส่ในการสอนและอยู่ใกล้ชิดผู้เรียน รวมทั้งการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างจริงจังต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมพัฒนาและการศึกษาดูงานเป็นระยะๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความรู้ความสามารถและความกระตือรือร้นในการสอนของครู นอกจากนั้น ปัจจัยเงื่อนไขภายนอกที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีส่วนเสริมสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ข้อค้นพบจากการสนทนากลุ่มข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครู ที่จะทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้งสองส่วนร่วมกันจึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นั่นคือ ปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู และปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู ซึ่งปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู ประกอบด้วย จิตวิญญาณความเป็นครู ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ส่วนปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู ได้แก่ การบริหารจัดการของผู้บริหาร (การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอ การจัดครูเข้าสอนให้ครบชั้นและตรงวิชาเอก การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ และการลดภาระงานที่จะมากระทบการจัดการเรียนรู้ของครู) การพัฒนาวิชาชีพครู แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ดังแสดงตามภาพที่ 1

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ภาพประกอบ 1 ปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครูตามมุมมองของครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย ปัจจัยเงื่อนไขภายใน และปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครู ผู้วิจัยจึงอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครูที่มีส่วนสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ได้แก่ จิตวิญญาณความเป็นครู ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เนื่องจากองค์ประกอบทั้งสามประการนี้ถือเป็นสมรรถนะสำคัญจำเป็นของครู สอดคล้องฐานคิดสำคัญของการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันครุศึกษาแห่งชาติสิงคโปร์ในด้านค่านิยม ทักษะ และความรู้ (National Institute of Education, 2009: 3) และเป็นคุณลักษณะของครูที่มีคุณภาพ ทั้งในส่วนของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูและผู้ให้ มีความรู้ ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ (พิณสุดา สิริรังธศรี, 2557: 11) สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของผู้ประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556: ออนไลน์) เมื่อพิจารณาในประเด็นจิตวิญญาณความเป็นครู สะท้อนให้เห็นการเป็นครูผู้เสียสละ ทุ่มเทให้แก่การทำงานเพื่อลูกศิษย์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดหลักของการคัดเลือกครูผู้สมควรได้รับพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี คือ ครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชีวิตลูกศิษย์ (มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี, 2557) สอดคล้องกับข้อสรุปของวัลนิกา ฉลากบาง (2559: 123-126) ที่ระบุว่าจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ เพราะจะทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรัก ศรัทธา และการยึดมั่นในอุดมการณ์ จะมีความเอาใจใส่ทุ่มเทเพื่อศิษย์ สำหรับปัจจัยด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นสมรรถนะประจำสายงานที่มีความสำคัญและครูส่วนใหญ่มีสมรรถนะนี้ในระดับมาก (พงษ์ศักดิ์ ด้วงทา, 2558: 912-915) ส่วนปัจจัยด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน มีความสำคัญจำเป็นสำหรับครูในยุคศตวรรษที่ 21 ดังที่พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2558: 1-

16) ระบุว่า ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดีและมีความกระจ่างในเนื้อหา ก่อนที่จะออกแบบการสอนหรือเลือกรูปแบบวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและธรรมชาติของผู้เรียน

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขภายนอกตัวครูที่มีส่วนสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ได้แก่ การบริหารจัดการของผู้บริหาร การพัฒนาวิชาชีพครู แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ข้อมูลนี้สอดคล้องกับสภาพจริงที่ว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ โรงเรียนขาดความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพหลายด้าน อาทิ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ได้รับงบประมาณจำกัด มีครูไม่ครบชั้น ผู้ปกครองหาเช้ากินค่ำหรือทำงานโรงงานอุตสาหกรรม จึงไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลคุณภาพชีวิตและคุณภาพการเรียนรู้ของบุตรหลาน ดังนั้น ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนจึงไม่เพียงต้องการให้ผู้ปกครองให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ยังต้องการให้ผู้ปกครองและชุมชนช่วยเหลือดูแลนักเรียนให้มีความพร้อมในการเรียน สนใจและตั้งใจเรียนในแต่ละวัน หากบ้านและโรงเรียนร่วมกันสร้างให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ จะส่งผลให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับองค์ประกอบของระบบการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ จะต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนแก่นักเรียน (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2558: 56) ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดคุณภาพในการจัดการเรียนรู้ ก็คือ โรงเรียนจะต้องมีครูผู้สอนครบชั้นเรียน และครูผู้สอนควรได้รับมอบหมายงานตรงกับความรู้ความสามารถ ความถนัด หรือตรงวิชาเอก ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งจากครูผู้รู้จริงในศาสตร์สาขาวิชานั้นๆ สอดคล้องกับทิศทางของประเทศที่ต้องการครูที่จบตรงสาขาวิชาเอก เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในทุกโรงเรียน (ธานินทร์ ชลจิตต์ และปราณี หนูขาว, 2560: 71-73)

ผลการวิจัยพบว่า หากครูมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาภายในโรงเรียนด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2560: 105) ที่ระบุว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงคุณภาพครู คือ การให้ครูเข้าร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (professional learning community) นำปัญหามาเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงระยะยาว ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนี้เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการทำงานร่วมกันของครู ในการวิเคราะห์และปรับปรุงการปฏิบัติการสอน ด้วยวงจรที่ต่อเนื่องของการตั้งคำถาม ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งของคณะครู นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นของผู้เรียน (DuFour, 2004: online) สอดคล้องกับมนตรี แย้มกสิกร (2560: 143) ที่ระบุว่า การพัฒนาครูจะต้องเสริมสร้างให้โรงเรียนพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาด้วยการเรียนรู้ร่วมกันของครูในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการส่งเสริมให้เกิดชุมชนนักปฏิบัติ (community of practice) โดยใช้ปัญหาของโรงเรียนเป็นฐาน จะทำให้ครูเกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน ในประเด็นการนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเป็นประจำ สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง มีความสำคัญจำเป็นต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้นำองค์กร และผู้นำทางวิชาการ

ของโรงเรียน หากผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจ เอาใจใส่อย่างจริงจัง ในกระบวนการและผลการปฏิบัติของครูผู้สอน จะทำให้ครูมีขวัญกำลังใจ ยิ่งผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ข้อคิด แนวทาง และชื่นชมที่ผลที่เกิดกับผู้เรียนอันเป็นผลจากความพยายามปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้วยแล้ว จะทำให้ครูมีกำลังแรงใจในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การนิเทศจึงมีความจำเป็นต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของครู สอดคล้องกับงานวิจัยของไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2557: 39-41) ที่ชี้ให้เห็นว่า การนิเทศติดตามด้วยการให้ข้อมูลสะท้อนกลับที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง เป็นความต้องการของครูผู้สอน ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศจากผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้รู้ภายนอก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากข้อค้นพบเรื่องปัจจัยเงื่อนไขภายในตัวครู พบว่า ปัจจัยด้านจิตวิญญาณความเป็นครู ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน และทักษะการจัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่ามีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูแต่ละคนมีคุณภาพ ดังนั้น สถาบันครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เป็นหน่วยงานหลักที่มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมกล่อมเกลานิสิตนักศึกษาครู จึงควรนำปัจจัยเงื่อนไขภายในดังกล่าว ไปพิจารณาและบรรจุไว้ในกระบวนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการผลิตครู และเป็นเสมือนเป้าหมายสุดท้าย (ultimate outcomes) ของการพัฒนานิสิตนักศึกษาครู นอกจากนั้น หน่วยงานต้นสังกัด อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำปัจจัยเงื่อนไขดังกล่าวกำหนดเป็นสมรรถนะของครูผู้สอน (teacher competencies) และระบุเป็นกรอบสมรรถนะ หรือกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาครู ในโครงการพัฒนาครูแบบครบวงจร หรือโครงการคูปองพัฒนาครู จะทำให้หน่วยพัฒนาครูจากองค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ที่จะพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูส่งให้สถาบันครุพัฒนาให้การรับรอง จะได้เป็นหลักสูตรการพัฒนาครูที่มีเป้าหมายปลายทางที่ชัดเจน

2. จากข้อค้นพบเรื่องปัจจัยเงื่อนไขภายนอกที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน มีองค์ประกอบย่อยหลายประการ ได้แก่ การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอ การจัดครูเข้าสอนให้ครบชั้นและตรงวิชาเอก การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ และการลดภาระงานที่จะมากระทบการจัดการเรียนรู้ของครู ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ ควรส่งเสริมสนับสนุนหรือพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีความสามารถในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ สามารถให้การชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงครูได้ รวมทั้งการให้แนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น นอกเหนือจากสื่อที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน หรือจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ตามความต้องการจำเป็นของครูและผู้เรียน ส่วนการจัดหาครูให้มีจำนวนเพียงพอ และการจัดหาเจ้าหน้าที่ธุรการเพื่อการลดภาระงานนอกเหนือจากการสอนของครูนั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับนโยบาย ขณะเดียวกัน ควรมีแนวทาง หรือมาตรการในระดับโรงเรียนหรือระดับเขตพื้นที่การศึกษา ที่จะหาวิธีการลดภาระงานครูอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ให้

มีการวิเคราะห์/ จำแนกงานที่สำคัญจำเป็นจริงๆ และให้มีการบูรณาการงานก่อนส่งให้โรงเรียนดำเนินการ เพื่อให้ครูได้มีเวลาเอาใจใส่ดูแลผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ของครูครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนได้สะท้อนคิดจากมุมมองและประสบการณ์การทำงานในโรงเรียน ณ ปัจจุบัน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ประสบปัญหาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ขาดแคลนครู และขาดความพร้อมในหลายด้าน ข้อค้นพบจากการวิจัยจึงทำให้เห็นปัจจัยเงื่อนไขภายนอก ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นจำนวนมาก เช่น ความต้องการครูครบชั้น ความต้องการลดภาระงานครู ดังนั้น การทำวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาจากครูผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการจัดการเรียนการสอน จะทำให้ได้ข้อค้นพบที่นำมาเปรียบเทียบดูความเหมือนความต่างกับผลการวิจัยครั้งนี้ และจะได้สารสนเทศและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบกระบวนการพัฒนาครูในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หากต้องการได้ข้อค้นพบจากงานวิจัย ที่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังครูทั่วประเทศควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยอาจใช้ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบส่งเสริมพัฒนาครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). **มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2560, จาก https://goo.gl/7Cn2n7

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2557). การประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,** ปีที่ 7, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน): 31-42.

ธานินทร์ ชลจิตต์ และ ปราณี หนูขาว. (2560). ระบบการคัดเลือก บรรจุครู ที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในอีก 10 ปีข้างหน้า (2560-2569) ทั้งสายสามัญ-สายอาชีพ. ใน **ระบบและรูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับสังคมไทยและความเป็นสากล.** หน้า 61-90. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2558). องค์ประกอบของระบบการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ. ใน **เหลียวหลังแลหน้าปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** หน้า 55-56. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

พงษ์ศักดิ์ ด้วงทา. (2558). สมรรถนะวิชาชีพครูโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,** ปีที่ 8, ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม): 507-528.

พิณสุดา สิริรังธศรี. (2557). **การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2560, จาก https://goo.gl/wrs7CQ

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข. (2558). **รู้เนื้อหาก่อนสอนเก่ง การเปลี่ยนวัฒนธรรมคุณภาพในศตวรรษที่ 21.**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี แย้มกสิกร. (2560). กระบวนทัศน์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาครู. ใน **ระบบและรูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับสังคมไทยและความเป็นสากล.** หน้า 137-150. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี. (2557). **คู่มือการคัดเลือกผู้สมควรได้รับพระราชทานรางวัล รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี.** สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2558, จาก http://goo.gl/kOlS3L

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2560). แนวทางการพัฒนาครูแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น. ใน **ระบบและรูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับสังคมไทยและความเป็นสากล.** หน้า 103-110. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วัลนิกา ฉลากบาง. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม,** 6(2), 123-128. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2560, จาก https://goo.gl/wrs7CQ

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์; ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัฒน์; และแบ๊งค์ งามอรุณโชติ. (2557). **ระบบการบริหารและการเงินเพื่อสร้างความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2560, จาก https://goo.gl/UMYbZG

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ก). **ระบบโรงเรียนคุณภาพระดับโลกขึ้นมาสู่ความเป็นโรงเรียนคุณภาพชั้นนำได้อย่างไร.** แปลโดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สกศ

.สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ข). **ข้อเสนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561).** กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **โครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (พ.ศ.2557-2560) สะท้อนปัญหาและทางออก ตอบโจทย์ปฏิรูปการศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา.

สุภางค์ จันทวานิช. (2546). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัมมาร สยามวาลา; ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์; & และสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2555). **การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่: สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง.** สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2558, จาก http://goo.gl/1DKoAe

ภาษาต่างประเทศ

DuFour, Richard. (2004). **What Is a Professional Learning Community?.** Retrieved October 23, 2015, from http://goo.gl/ThgskV

National Institute of Education. (2009). A Teacher Education Model for the 21st Century. Retrieved October 23, 2017, from https://goo.gl/dbkXoP

UNESCO. (2015). **EFA Global Monitoring Report 2015.** France: UNESCO.